FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT CHRISTINE STIX-HACKL
fremsat den 23. marts 2006 [1]

I — Indledende bemærkninger

1. Den foreliggende sag vedrører adgangen til erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre i Frankrig og i sammenhæng hermed anerkendelsen af et eksamensbevis »Bachelor of Arts in Fine Arts Valuations«, som er erhvervet i Det Forenede Kongerige. Sagen drejer sig om, hvorvidt Rådets direktiv 92/51/EØF af 18. juni 1992 om anden generelle ordning for anerkendelse af erhvervsuddannelser til supplering af direktiv 89/48/EØF (herefter »direktiv 92/51«) [2] eller Rådets direktiv 89/48/EØF af 21. december 1988 om indførelse af en generel ordning for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser for erhvervskompetencegivende videregående uddannelser af mindst tre års varighed (herefter »direktiv 89/48«) [3] finder anvendelse, og især om spørgsmålet om fortolkning af begrebet »juridisk rådgivning« i disse direktivers forstand. For fuldstændighedens skyld skal det her anføres, at begge direktiver i mellemtiden er blevet erstattet af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2005/36/EF af 7. september 2005 om anerkendelse af erhvervsmæssige kvalifikationer [4], som skal være gennemført senest den 20. oktober 2007.

II — Retsforskrifterne

A — *Fællesskabsretten*

2. Direktiv 89/48 indfører en generel ordning for anerkendelse af eksamensbeviser for erhvervskompetencegivende videregående uddannelser af mindst tre års varighed. Direktiv 92/51 supplerer det generelle direktiv om eksamensbeviser for videregående uddannelser med de erhverv, der i henhold til direktiv 89/48 ikke kræver noget eksamensbevis.

1 — Originalsprog: tysk.
2 — EFT L 209, s. 25.
3 — EFT L 19, s. 16.
4 — EUT L 255, s. 22.

3. I henhold til artikel 2 i hvert af direktiverne gælder begge direktiver for enhver EF-statsborger, der ønsker at udøve et lovreguleret erhverv som selvstændig eller lønmodtager i en anden medlemsstat.

4. I henhold til artikel 1, litra c), i direktiv 89/48 og artikel 1, litra e), i direktiv 92/51 forstås der ved lovreguleret erhverv den eller de samlede lovregulerede erhvervsmæssige former for virksomhed, der udgør dette erhverv i en medlemsstat.

5. I henhold til artikel 1, litra d), andet afsnit, i direktiv 89/48 og artikel 1, litra f), andet afsnit, i direktiv 92/51 sidestilles en erhvervsmæssig virksomhed, når første afsnit ikke finder anvendelse, med en lovreguleret erhvervsmæssig virksomhed, når den udøves af medlemmerne af en sammenslutning eller en organisation, som især har til formål at fremme og opretholde et højt niveau inden for den pågældende erhvervsgren, og som med henblik på virkeliggørelsen af denne målsætning af en medlemsstat er anerkendt under en særlig form og:

— udsteder et eksamensbevis til sine medlemmer

— sikrer, at de overholder de faglige regler, som den har fastsat, og

— giver dem ret til at anvende en titel eller en forkortelse eller at opnå en stilling svarende til dette eksamensbevis.

6. Artikel 1, litra d), tredje afsnit, i direktiv 89/48 bestemmer, at en ikke udtømmende liste over sammenslutninger eller organisationer, der på tidspunktet for vedtagelsen af direktivet opfylder de i andet afsnit anførte betingelser, er indeholdt i bilaget. Når en medlemsstat tildeler en sammenslutning eller en organisation den i andet afsnit omhandlede anerkendelse, giver den meddelelse herom til Kommissionen, som offentliggør denne oplysning i *De Europæiske Fællesskabers Tidende*. Hvad Det Forenede Kongerige angår, nævnes »Royal Institution of Chartered Surveyors« under punkt 13.

7. Artikel 1, litra a), i begge direktiver indeholder en retlig definition af begrebet »eksamensbevis«. Som eksamensbevis i direktiv 89/48's forstand gælder ethvert eksamensbevis, certifikat eller andet kvalifikationsbevis eller samtlige sådanne eksamensbeviser, certifikater eller andre kvalifikationsbeviser under ét, hvoraf det bl.a. fremgår, at indehaveren med positivt resultat har gennemgået en post-gymnasial uddannelse af mindst tre års varighed eller af tilsvarende varighed på deltid, ved et universitet eller en anden højere læreanstalt eller ved en anden uddannelsesinstitution med samme uddannelsesniveau, og i påkommende tilfælde, at han med positivt resultat har gennemgået den erhvervsmæssige uddannelse, der kræves

ud over den post-gymnasiale uddannelse. Hvad angår eksamensbeviser i direktiv 92/51's forstand anfører artikel 1, litra a), andet led, punkt i), som en af betingelserne, at det skal fremgå, at indehaveren med positivt resultat har gennemgået enten en post-gymnasial uddannelse, dog bortset fra den, der er nævnt i artikel 1, litra a), andet led, i direktiv 89/48/EØF, af mindst et års varighed, eller en uddannelse af tilsvarende varighed på deltid.

8. Artikel 3 i direktiv 89/48, der opstiller principperne for adgang til at optage eller udøve et lovreguleret erhverv, bestemmer i de tilfælde, hvor der i værtslandet kræves et eksamensbevis for at optage eller udøve et bestemt lovreguleret erhverv, bl.a., at den kompetente myndighed ikke under henvisning til manglende kvalifikationer kan nægte en EF-statsborger adgang til at optage eller udøve et sådant erhverv på samme vilkår som dem, der gælder for landets egne statsborgere, såfremt ansøgeren er i besiddelse af det eksamensbevis, som i en anden medlemsstat er foreskrevet som betingelse for adgang til dér at optage eller udøve det samme erhverv, og som er opnået i en medlemsstat.

9. Artikel 3 i direktiv 92/51 adskiller sig herfra med hensyn til anvendelsesområde. Den gælder i det væsentlige, når der kræves et eksamensbevis som omhandlet i et af de to direktiver for at optage eller udøve et bestemt lovreguleret erhverv i værtslandet, og ansøgeren er indehaver af et af de to eksamensbeviser.

10. Endelig giver begge direktiver i hver sin artikel 3, stk. 1, litra b), ansøgere, som ikke er indehavere af det krævede eksamensbevis, bl.a. muligheden for i stedet at opnå adgang til erhvervet i værtslandet, såfremt den pågældende er i besiddelse af et kvalifikationsbevis og har udøvet det pågældende erhverv i mindst to år i en anden medlemsstat.

11. Artikel 4 i begge direktiver tillader det enkelte værtsland at knytte bestemte betingelser til adgangen til et lovreguleret erhverv. I henhold til stk. 1 er værtslandet beføjet til at kræve af ansøgeren for det første, at han fremlægger bevis for, at han har erhvervserfaring, eller for det andet, at han gennemgår en prøvetid, der dog ikke må overstige tre år, eller består en egnethedsprøve. Hvis værtslandet gør brug af den anden mulighed, skal den overlade det til ansøgeren at vælge mellem prøvetid og egnethedsprøve. Som en undtagelse fra dette princip kan værtslandet foreskrive en prøvetid eller en egnethedsprøve, når det drejer sig om erhverv, til hvis udøvelse der kræves et nøje kendskab til national ret, og i forbindelse med hvilke rådgivning og/eller bistand med hensyn til national ret indgår som et væsentligt og fast element.

B — *National lovgivning*

12. Artikel L.321-1 — L.321-38 i den franske code de commerce (lov om handel) fastsæt-

ter regler for de frivillige offentlige auktioner over løsøre. I artikel L.321-4 præciseres det nærmere, hvori virksomheden for de selskaber, der organiserer disse auktioner, består.

13. Artikel L.321-8 bestemmer, at der blandt selskabernes ledere, selskabsdeltagere eller ansatte skal være mindst én person, der har de til ledelse af en auktion krævede kvalifikationer eller er indehaver af et eksamensbevis eller en autorisation, der ifølge de kriterier, som ved dekret er fastsat af Conseil d'Etat, er anerkendt som værende på et tilsvarende niveau på området.

14. Dekret nr. 2001-650 af 19. juli 2001 til gennemførelse af artikel L.321-1 — L.321-38 i code de commerce om frivillige offentlige auktioner over løsøre (herefter »dekretet«) fastsætter i artikel 16-25 de kvalifikationer, der kræves for at lede frivillige offentlige auktioner over løsøre, og en bekendtgørelse af 29. august 2001 fastlægger eksamensprogrammet og de nærmere regler for adgangseksamenen til den prøvetid, der kræves for at være leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre.

15. Dekretets artikel 16 bestemmer bl.a.:

»[...] Ingen, som ikke opfylder følgende betingelser, må lede frivillige offentlige auktioner over løsøre: [...]

3. [...] den pågældende skal enten være indehaver af et nationalt juridisk eksamensbevis og et nationalt eksamensbevis inden for kunsthistorie, brugskunst, arkæologi eller bildende kunst, hvoraf et mindst skal være en bachelorgrad, og det andet mindst skal attestere et uddannelsesniveau, der svarer til to års videregående uddannelse, eller være indehaver af kvalifikationsbeviser eller eksamensbeviser, der er godkendt i medfør af dispensation og opstillet i en liste i en bekendtgørelse, der udstedes af justitsministeren og ministeren for videregående uddannelser i fællesskab.

4. Den pågældende skal have bestået adgangseksamenen til den i dette kapitels afsnit 1 omhandlede prøvetid.

5. Den pågældende skal have gennemført den i nr. 4 nævnte prøvetid i overensstemmelse med de i dette kapitels afsnit 2 fastsatte betingelser.«

16. Dekretets artikel 45 vedrører de kvalifikationer, der kræves af statsborgere i en anden stat end Frankrig, som er medlem af De Europæiske Fællesskaber eller er part i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde. Artiklen bestemmer følgende:

»Statsborgere i en medlemsstat i De Europæiske Fællesskaber eller i en stat, der er part i aftalen om Det Europæiske Økonomiske

Samarbejdsområde, anses for at have de kvalifikationer, som er påkrævet for at lede frivillige offentlige auktioner over løsøre, uden at skulle opfylde betingelserne efter artikel 16, stk. 3-5, såfremt de med tilfredsstillende resultat har fulgt en postgymnasial uddannelse af mindst et års varighed eller af tilsvarende varighed på deltid, som forbereder dem til at udøve denne virksomhed, og hvortil et af adgangskravene er gennemførelse af et uddannelsesforløb på sekundærtrinnet, der er adgangsgivende til universiteter og højere læreanstalter, samt den erhvervsmæssige uddannelse, der eventuelt kræves ud over denne post-gymnasiale uddannelse, og som er indehavere af:

1. Et eller flere eksamensbeviser, certifikater eller andre kvalifikationsbeviser, der giver adgang til afholdelse af frivillige offentlige auktioner over løsøre i en medlemsstat eller en kontraherende stat, som er udstedt af:

   a) Enten den kompetente myndighed i denne medlemsstat som bevis for en uddannelse, der overvejende er gennemført i en medlemsstat eller en kontraherende stat eller i et tredjeland på en uddannelsesinstitution, hvor der gives undervisning i overensstemmelse med medlemsstatens eller den kontraherende stats love og administrative bestemmelser.

   b) Eller et tredjeland på betingelse af, at der fremlægges en erklæring udstedt af den kompetente myndighed i den medlemsstat eller kontraherende stat, der har anerkendt det eller de pågældende eksamensbeviser, certifikater eller andre kvalifikationsbeviser, hvorved det attesteres, at indehaveren af det eller de pågældende eksamensbeviser, certifikater eller andre kvalifikationsbeviser har mindst tre års erhvervserfaring i denne medlemsstat.

2. Eller et eller flere eksamensbeviser, certifikater eller andre kvalifikationsbeviser, som attesterer en lovreguleret uddannelse, som er specifikt rettet mod udøvelsen af erhvervet i en medlemsstat eller en kontraherende stat, hvor adgangen til eller udøvelsen af dette erhverv ikke er lovreguleret.

3. Eller et eller flere eksamensbeviser, certifikater eller andre kvalifikationsbeviser, som er erhvervet i en medlemsstat eller en kontraherende stat, hvor hverken adgangen til eller udøvelsen af dette erhverv er lovreguleret, på betingelse af, at det godtgøres, at erhvervet har været udøvet i denne stat i mindst to og et halvt år på fuld tid i løbet af de forudgående ti år eller i en tilsvarende periode på deltid, for så vidt som denne udøvelse er attesteret af denne stats kompetente myndighed.«

17. Dekretets artikel 48 giver »conseil des ventes volontaires de meubles aux enchères

publiques« (rådet for frivillige offentlige auktioner over løsøre, herefter »conseil des ventes volontaires«) beføjelse til at behandle ansøgninger om anerkendelse af eksamensbeviser, certifikater eller andre kvalifikationsbeviser fra personer, som opfylder betingelserne i henhold til artikel 45 og ønsker at etablere sig i Frankrig.

18. Dekretets artikel 49 bestemmer:

»Såfremt den pågældendes uddannelse omfatter fag, der er væsentligt forskellige fra de fag, der indgår i programmerne for de eksamensbeviser og den erhvervseksamen, som er omhandlet i artikel 19, eller en eller flere af de former for erhvervsvirksomhed, hvis udøvelse er betinget af besiddelsen af disse eksamensbeviser og af, at den nævnte eksamen er bestået, ikke er lovreguleret i hjem- eller oprindelsesmedlemsstaten eller er reguleret væsentligt anderledes, skal den pågældende aflægge en egnethedsprøve for det i artikel 20 nævnte bedømmelsesudvalg. Programmet og de nærmere betingelser for egnethedsprøven fastsættes ved bekendtgørelse af justitsministeren.

Conseil des ventes volontaires de meubles aux enchères publiques fastsætter de fag i det i foregående afsnit nævnte program, i hvilke ansøgeren under hensyn til sin oprindelige uddannelse skal eksamineres.

Conseil des ventes volontaires meddeler ansøgerne resultatet af egnethedsprøven.

Ingen kan deltage i eksamen mere end tre gange.«

III — Faktiske omstændigheder, hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

19. Harold Price er indehaver af eksamensbeviset »Bachelor of Arts with second class honours in Fine Arts Valuation«, et eksamensbevis, som er anerkendt af brancheorganisationerne i Storbritannien og akkrediteret af »Royal Institution of Chartered Surveyors (RICS)« og af »Incorporated Society of Valuers and Auctioneers«. Som det fremgår af sagens akter, er Harold Price dog ikke medlem af RICS.

20. Den 8. januar 2002 indgav Harold Price en ansøgning til conseil des ventes volontaires om anerkendelse af eksamensbevis, certifikat eller andet kvalifikationsbevis i henhold til dekretets artikel 48. Harold Price fremførte, at han havde cirka to års praktisk erfaring i Det Forenede Kongerige og flere års praktisk erfaring i Frankrig.

21. Ved afgørelse af 19. juni 2003 gav conseil des ventes volontaires Harold Price adgang til at aflægge egnethedsprøve i henhold til dekretets artikel 49 og anførte, at han skulle prøves i følgende fag: Juridiske fag — den praktiske fremgangsmåde ved offentlig auktion — faglige regler. Den 11. september

2003 afslog conseil des ventes volontaires den anmodning, som Harold Prices havde indgivet den 21. juli 2001 om ændring af denne afgørelse.

22. I sit søgsmål indgivet til Cour d'appel de Paris den 19. august 2003 begærede Harold Price den anfægtede afgørelse, truffet af conseil des ventes volontaires, ophævet og nedlagde påstand om anerkendelse af, at han »opfylder betingelserne for at kunne lede frivillige offentlige auktioner over løsøre«. Subsidiært begærede han, at EF-Domstolen blev forelagt spørgsmålet om, hvorvidt arbejdet med frivillige offentlige auktioner over løsøre falder ind under anvendelsesområdet for artikel 4 i direktiv 92/51, som giver værtslandet ret til at forbeholde sig ret til at vælge mellem prøvetid og egnethedsprøve.

23. Da Cour d'appel Paris anså en fortolkning af fællesskabsretten for nødvendig, anmodede retten ved dom af 23. marts 2005, indleveret til Domstolens justitskontor den 4. april 2005, om en præjudiciel afgørelse af følgende spørgsmål:

»1) Finder Rådets direktiv 92/51/EØF af 18. juni 1992 om anden generelle ordning for anerkendelse af erhvervsuddannelser til supplering af direktiv 89/48/EØF anvendelse på udøvelse af virksomhed som auktionsleder med hensyn til frivillige offentlige auktioner over løsøre, således som denne virksomhed er reguleret i L.321-1 — L.321-3, L.321-8 og L.321-9 i code de commerce?

2) I bekræftende fald: Kan værtslandet påberåbe sig den undtagelse fra direktivets artikel 4, stk. 1, litra b), andet afsnit, som er fastsat i dets artikel 4, stk. 1, litra b), tredje afsnit?«

IV — Det første spørgsmål

24. Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, om direktiv 92/51 finder anvendelse på virksomhed som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre. Eftersom det personelle anvendelsesområde for direktiv 92/51 ikke er videre omtvistet, idet Harold Price som brite er statsborger i en EU-medlemsstat og ønsker at virke som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre i en anden medlemsstat, nemlig Frankrig, står det tilbage at undersøge, om denne virksomhed falder ind under det materielle anvendelsesområde for direktiv 92/51. Skulle dette ikke være tilfældet, kommer direktiv 89/48 i betragtning.

A — *Den fælles betingelse for anvendelse af direktiverne: Regulering af erhvervet i værtslandet*

25. Direktiv 92/51 såvel som direktiv 89/48 kan kun bringes i anvendelse, hvis virksomheden som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre i værtslandet Frankrig falder ind under begrebet lovreguleret erhverv i henhold til det pågældende direktiv.

26. Som lovreguleret erhverv ifølge den retlige definition i direktivets artikel 1 anses den eller de samlede lovregulerede erhvervsmæssige former for virksomhed, der udgør dette erhverv i en medlemsstat.

27. Erhvervsmæssig virksomhed anses ifølge definitionen i direktivets artikel 1 som lovreguleret erhvervsmæssig virksomhed, når der enten direkte eller indirekte ifølge love eller administrative bestemmelser kræves et uddannelsesbevis eller kursusbevis for at optage eller udøve denne virksomhed eller en form deraf i en medlemsstat.

28. Begrebet lovreguleret erhverv skal fortolkes selvstændigt på grundlag af fællesskabsretten. Dermed skal også spørgsmålet om, hvorvidt bestemte aktiviteter udgør et erhverv i direktiv 89/48's forstand, bedømmes efter fællesskabsretten.

29. Ifølge Domstolens praksis [5] foreligger der en lovregulering, når der i den pågældende medlemsstat findes bestemmelser, der regulerer adgangen til eller udøvelsen af dette erhverv. En sådan retlig regulering kan enten være direkte eller indirekte. Den er direkte, når værtslandets love eller administrative bestemmelser indeholder en ordning, hvorved erhvervet udtrykkeligt forbeholdes personer, som opfylder visse betingelser, og hvorved personer, som ikke opfylder betingelserne, forbydes retten til at udøve denne virksomhed [6].

30. I Frankrig reguleres virksomhed, som udøves af selskaber, der beskæftiger sig med frivillige offentlige auktioner over løsøre, i artikel L.321-4 — L.321-38 i code de commerce. Da der i disse selskaber i henhold til artikel L.321-8 skal arbejde mindst én person, som er indehaver af kvalifikationerne for at lede frivillige offentlige auktioner over

5 — Dom af 1.2.1996, sag C-164/94, Aranitis, Sml. I, s. 135, præmis 18 og 33, og af 8.7.1999, sag C-234/97, Fernández de Bobadilla, Sml. I, s. 4773, præmis 16.

6 — Dom i Aranitis-sagen, nævnt ovenfor i fodnote 5, præmis 19, og i Fernández de Bobadilla-sagen, nævnt ovenfor i fodnote 5, præmis 17.
Se herom også dom af 7.10.2004, sag C-402/02, Kommissionen mod Frankrig, EUT C 300, s. 13, præmis 31 ff., vedrørende kvalificering som lovreguleret erhverv på grundlag af adgangsbestemmelser.

løsøre, regulerer artikel L.321-4 — L.321-38 — skønt indirekte — en sådan leders virksomhed. En direkte regulering er indeholdt i artikel L.321-9, der bl.a. bestemmer, at det kun er ledere af frivillige offentlige auktioner over løsøre, der har beføjelse til at lede auktionerne.

31. Adgangen til virksomhed som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre reguleres i Frankrig udførligt af dekretet. Navnlig bestemmes det i dettes artikel 16 ff., at adgangen til denne virksomhed er gjort betinget af, at man er indehaver af et eksamensbevis i jura fra et universitet og af et andet eksamensbevis fra et universitet, har bestået en adgangsprøve og har gennemgået en prøvetid.

32. Også den adgangsmulighed, som dekretets artikel 45 giver EU-borgere og statsborgere fra EFTA-lande, fastlægger bestemte, herfra afvigende, betingelser for udøvelse af virksomhed som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre.

33. Således reguleres både optagelsen og udøvelsen af virksomheden som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre i Frankrig direkte ved retsforskrifter, idet udøvelsen er forbeholdt dem, der kan fremvise bestemte kvalifikationer. Følgelig er der tale om et erhverv, som er lovreguleret i værtslandet.

B — *Undersøgelse af, hvilket direktiv der skal anvendes*

34. Under sagen er der flere gange blevet henvist til, at det ikke er det af den forelæggende ret anførte direktiv 92/51, men derimod direktiv 89/48, der skal anvendes. I det følgende skal det derfor undersøges, hvilket af de to direktiver der finder anvendelse på en situation, som den i hovedsagen.

1. Afgrænsning af de to anerkendelsesdirektiver

35. Inden det undersøges, om uddannelsen til erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre udgør et eksamensbevis i direktiv 92/51's forstand, kan det være nyttigt først at bestemme de to direktivers anvendelsesområde.

36. For at virksomheden som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre falder ind under det materielle anvendelsesområde for direktiv 92/51, skal den i henhold til artikel 3, stk. 1, sammenholdt med artikel 1, stk. 1, litra e), i direktiv 92/51 være et lovreguleret erhverv i værtslandet, og for at få adgang til dette erhverv skal der dér kræves et eksamensbevis som omhandlet i artikel 3, stk. 1, sammenholdt med artikel 1, stk. 1, litra a), i direktiv 92/51.

37. Direktiv 92/51 udgør, som det fremgår af tredje, fjerde og niende betragtning til direktivet, en supplering og udvidelse af det koncept, der ligger til grund for direktiv 89/48. Ifølge tredje betragtning omfatter direktivet kun eksamensbeviser for videregående uddannelser. Ifølge fjerde og niende betragtning bør der derfor ved direktiv 92/51 indføres en supplerende ordning, som »[...] skal gælde for de uddannelsesniveauer, som ikke er omfattet af den oprindelige generelle ordning, nemlig de øvrige videregående uddannelser og tilsvarende uddannelser samt uddannelse svarende til en lang eller kort uddannelse på sekundærtrinnet, eventuelt suppleret med en erhvervsuddannelse eller erhvervspraktik«.

38. Det er altså uddannelsesniveauet, der er afgørende for afgrænsningen af de to direktivers anvendelsesområde. Ud fra en systematisk betragtning omfatter de to anerkendelsesdirektiver i alt tre erhvervsuddannelsesniveauer: gymnasiale uddannelser, korte studieforløb og alle studieforløb, der står opført i bilag C, samt eksamener efter et studium af mindst tre års varighed [7].

39. Eftersom direktiv 92/51 i henhold til artikel 1, litra a), omfatter de to første uddannelsesniveauer, og direktiv 89/48 i henhold til dets artikel 1, litra a), omfatter det tredje uddannelsesniveau, skal der inden for rammerne af direktiv 92/51 ved siden af den anerkendelse, der er fastsat inden for hvert enkelt uddannelsesniveau, også ske anerkendelse mellem disse niveauer (såkaldt overgangsmulighed).

40. Denne overgangsmulighed eller fleksibilitet mellem de enkelte uddannelsesniveauer har ført til en yderst kompliceret anerkendelsesordning, som er fastlagt i artikel 3 i direktiv 92/51. I henhold til artikel 3 i direktiv 92/51 findes der altså flere muligheder for anerkendelse, som enten falder ind under direktiv 92/51's område eller under direktiv 89/48's område eller ikke under nogen af dem. I det følgende skal det nu forsøges at give en systematisk fremstilling heraf.

7 — Se herom Hildegard Schneider, *Die Anerkennung von Diplomen in der Europäischen Gemeinschaft*, 1995, s. 239.

41. For det første sondres der i artikel 3, stk. 1, i direktiv 92/51 mellem, om værtslandet til udøvelse af det pågældende erhverv kræver et eksamensbevis som omhandlet i direktiv 92/51 eller som i direktiv 89/48.

42. Derpå skal det undersøges, om det pågældende erhverv i det land, hvor ansøgeren har fået sin uddannelse, overhovedet er lovreguleret [artikel 3, stk. 1, litra a) eller b), i direktiv 92/51]. Er dette ikke tilfældet, afhænger anvendelsen af direktiv 92/51 i henhold til artikel 3, stk. 1, litra b), derefter af, om ansøgeren i det konkrete tilfælde har udøvet det tilsvarende erhverv et bestemt stykke tid. Såfremt ingen af varianterne foreligger, kan ingen af de to anerkendelsesdirektiver anvendes, idet værtslandet dog stadig er forpligtet af de grundlæggende friheder.

43. Hvis erhvervet er lovreguleret i uddannelseslandet, skal det i næste omgang undersøges, om uddannelseslandet kræver et eksamensbevis som omhandlet i direktiv 92/51 eller direktiv 89/48 for at give adgang til dette erhverv.

44. Som sidste punkt skal det i henhold til artikel 3, stk. 1, litra a), i direktiv 92/51 undersøges, om ansøgeren rent faktisk er indehaver af det eksamensbevis, der kræves af den stat, hvor han har fået sin uddannelse. Hvis ansøgeren derimod ikke har det krævede eksamensbevis, er det, lige som i tilfælde af utilstrækkelig erhvervserfaring [artikel 3, stk. 1, litra b)], ikke nogen af de to direktiver, der skal anvendes, men derimod den grundlæggende frihed, som den pågældende erhvervsudøvelse hører under [8]. Her kan navnlig principperne i dommen i Vlassopoulou-sagen, som er udledt af de grundlæggende friheder, anvendes [9].

45. For at direktiv 92/51 kan finde anvendelse på hovedsagen i den foreliggende præjudicielle sag, skal der altså foreligge en af følgende tre situationer:

— enten kræver værtslandet og uddannelseslandet et eksamensbevis som omhandlet i direktiv 92/51, og ansøgeren er også indehaver af et sådant [artikel 3, stk. 1, litra a), i direktiv 92/51]

— eller det ene af de to lande kræver et eksamensbevis som omhandlet i direktiv 92/51, og det andet et som omhandlet i direktiv 89/48, og ansøgeren er indehaver af det af uddannelseslandet

8 — Se vedrørende denne situation Martin Wasmeier, »Aktuelle Fragen im Zusammenhang mit der Anerkennung von Berufsabschlüssen«, *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht* 1999, s. 746, 749.

9 — Dom af 7.5.1991, sag C-340/89, Vlassopoulou, Sml. I, s. 2357.

krævede eksamensbevis [den såkaldte overgangsmulighed i henhold til artikel 3, stk. 1, litra a), i direktiv 92/51] [10]

— eller værtslandet kræver et eksamensbevis som omhandlet i direktiv 92/51, det pågældende erhverv reguleres ikke ved lov i uddannelseslandet, men ansøgeren har den fornødne erhvervserfaring [artikel 3, stk. 1, litra b), i direktiv 92/51].

46. For at afgøre, om en af disse situationer foreligger i hovedsagen, skal det undersøges, hvilket eksamensbevis værtslandet kræver, om erhvervet er lovreguleret i uddannelseslandet, og hvilket eksamensbevis uddannelseslandet kræver.

2. De nærmere betingelser

a) Arten af det eksamensbevis, der kræves af værtslandet

47. For at afgøre, hvilket eksamensbevis der i værtslandet Frankrig stilles krav om for at virke som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre, skal de bestemmelser i fransk lovgivning, som regulerer betingelserne for at udøve denne virksomhed, undersøges. Svaret på dette spørgsmål forudsætter en fortolkning af den omhandlede franske ordning vedrørende adgangen til erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre. Imidlertid er dette principielt ikke Domstolens opgave i forbindelse med en præjudiciel forelæggelse i henhold til artikel 234 EF. For at kunne give den nationale ret et nyttigt svar, skal der i det følgende gives nogle henvisninger til den nationale lovgivning.

48. De kvalifikationer, der kræves for at lede frivillige offentlige auktioner over løsøre, er fastsat i dekretets artikel 16. For det første skal man være indehaver af et nationalt eksamensbevis i jura *og* et nationalt eksamensbevis i kunsthistorie, idet det første af disse skal være mindst en licence (altså tre års videregående studier), og det andet skal svare til mindst et toårigt studium ved en højere læreanstalt. Der stilles altså i alt krav om en mindst femårig universitetsuddannelse. Derudover skal man efter en optagelsesprøve gennemgå en prøvetid med en varighed af to år.

49. Dekretets artikel 16 lader således udøvelsen af erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre afhænge af

10 — Jf. beretning fra Kommissionen til Rådet og Europa-Parlamentet om gennemførelsen af direktiv 92/51/EØF i henhold til artikel 18 i direktiv 92/51/EØF, KOM(2000) 17 endelig, punkt 201 ff.

flere betingelser, hvoraf tre vedrører uddannelsen (universitetsstudium, optagelsesprøve og prøvetid). Disse tre betingelser står opstillet lige efter hinanden på en liste med numre. Det kan udledes af ordlyden, at både universitetseksamensbeviset og prøvetiden udgør en del af uddannelsen til leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre og ikke blot en almen kvalifikation.

50. Også et teleologisk argument taler for denne fortolkning: Meningen og formålet med ordningen er bl.a., at den toårige prøvetid kun står åben for dem, der forinden har gennemført den relevante universitetsuddannelse. Prøvetiden udgør således en form for specialisering, der forudsætter en almen juridisk uddannelse og et kunststudium. Derfor er universitetsuddannelsen en nødvendig og uundværlig del af den samlede uddannelse til leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre.

51. At det er slutproduktet, man skal have for øje, fremgår også tydeligt af Domstolens praksis. Således har Domstolen i sagen Morgenbesser [11], der drejer sig om advokaterhvervet, fastslået, at en fransk statsborger, som havde afsluttet sit jurastudium med en »maîtrise en droit«, men ikke havde nogen efterfølgende uddannelse til advokat, ikke kan påberåbe sig direktiv 89/48. Ud over den akademiske uddannelse skal der altså også indgå en praktisk uddannelse. Først når den er gennemført, gælder den samlede uddannelse til advokat som afsluttet. Man taler i denne sammenhæng om et »slutprodukt«, dvs. at det kun er de to dele af uddannelsen tilsammen, der kan anerkendes som en samlet uddannelse i henhold til direktiv 89/48, og ikke den praktiske uddannelse alene i henhold til direktiv 92/51 [12].

52. I dommen i sagen Burbaud [13] bekræftede Domstolen dette med hensyn til erhvervet som hospitalsdirektør og fastslog i præmis 35, at det kvalifikationsbevis, som Isabel Burbaud var i besiddelse af, også var udstedt som bevis for en post-gymnasial uddannelse af mindst tre års varighed. Dette betyder, at Domstolen anså eksamensbeviset i jura og den efterfølgende uddannelse for en samlet uddannelse.

53. Denne retspraksis vedrørende slutproduktet skal overføres på erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre,

11 — Dom af 13.11.2003, sag C-313/01, Morgenbesser, Sml. I, s. 13467, præmis 54.

12 — Jf. Schneider, nævnt ovenfor i fodnote 7, s. 172 f.; Sabine Regelin, »Berufliche Befähigungsnachweise und ihre Anerkennung«, i: Oetker/Preis (udgiver), *Europäisches Arbeits- und Sozialrecht*, s. 49; Ulrich Müller-Bernhardt, »Anerkennung von Hochschuldiplomen im Gemeinschaftsrecht«, *Recht der Jugend und des Bildungswesens* 1989, s. 130, 134.

13 — Dom af 9.9.2003, sag C-285/01, Burbaud, Sml. I, s. 8219.

som er sagens genstand. Når Domstolen i forbindelse med erhvervet som hospitalsdirektør anser en treårig universitetsuddannelse og en supplerende post-gymnasial uddannelse på to år som et eksamensbevis ifølge direktivets definition af eksamensbeviser for videregående uddannelser, må det samme a fortiori være gældende i forbindelse med erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre, da uddannelsen til dette erhverv ud over den post-gymnasiale prøvetid forudsætter ikke blot en, men hele to afsluttede universitetsuddannelser (jura og et historie- eller arkæologi- eller kunststudium), og dermed må denne uddannelse utvivlsomt udgøre et eksamensbevis som omhandlet i direktiv 89/48.

54. Uddannelsen til erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre består — i princippet — af en universitetsuddannelse af mindst fem års varighed og en toårig erhvervsmæssig uddannelse.

55. Erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre er et erhverv, som forudsætter en uddannelse, der er struktureret på lignende vis som erhvervet som hospitalsdirektør: I begge erhverv efterfølges en universitetsuddannelse af en prøvetid, der forbereder personen på de specifikke krav, der stilles i det pågældende erhverv, og som ikke kun omfatter en juridisk uddannelse.

56. Hermed ville også den indvending, der kunne rejses mod sammenligneligheden med advokaterhvervet, nemlig at det ved uddannelsen til dette erhverv drejer sig om en homogen juridisk uddannelse i modsætning til erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre, der er opdelt i en teoretisk og en praktisk del, være irrelevant i forbindelse med erhvervet som hospitalsdirektør.

57. Hvis man holder sig det ovennævnte normaltilfælde af en uddannelse for øje, falder erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre ind under direktiv 89/48.

58. Ganske vist bestemmer dekretets artikel 17, at de ansøgere, som kan fremvise en relevant erhvervserfaring på mindst syv år og desuden består en egnethedsprøve, som en undtagelse fra artikel 16 ikke behøver nogen uddannelse som omhandlet i dekretets artikel 1 — og dermed ikke et eksamensbevis som omhandlet i direktiv 89/48 — for at udøve erhvervet som ledere af frivillige offentlige auktioner over løsøre. Men da denne bestemmelse kun er en undtagelse fra hovedreglen i dekretets artikel 16 og således ikke udgør nogen selvstændig ordning om adgang til erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre, er den uden betydning for spørgsmålet om, hvorvidt der er tale om et eksamensbevis som omhandlet i direktiv 89/48.

59. Hvis man derfor lægger dekretets artikel 16 til grund for bedømmelsen af de krav, der stilles i Frankrig, lyder konklusionen: Værtslandet, dvs. Frankrig, kræver et eksamensbevis som omhandlet i direktiv 89/48 for at give adgang til erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre.

60. Dette gælder dog kun, såfremt man ikke lægger dekretets artikel 45 til grund. For ifølge denne bestemmelse kræves det, at man har gennemført et post-gymnasialt uddannelsesforløb på mindst et år. Denne franske bestemmelse stiller altså kun krav om et eksamensbevis som omhandlet i direktiv 92/51. Med hensyn til det personelle anvendelsesområde gælder artikel 45 for statsborgere i bestemte lande. Da også Harold Price tilhører et af disse, kan denne bestemmelse finde anvendelse på ham.

61. Direktiv 92/51 finder anvendelse, når der foreligger en af to situationer: Enten kræver værtslandet, dvs. Frankrig, kun et eksamensbevis som omhandlet i direktiv 92/51 (hvis dekretets artikel 45 kan anvendes), eller der foreligger et tilfælde, hvor artikel 3 i direktiv 92/51 skal anvendes. Herunder hører for det første den såkaldte overgangssituation, hvor værtslandet ganske vist stiller krav om et eksamensbevis som omhandlet i direktiv 89/48, men hvor uddannelseslandet kun kræver dokumentation som omhandlet i direktiv 92/51. Dette betyder, at direktiv 92/51 også kan være relevant, hvis det er dekretets artikel 16, der anvendes. For det andet bestemmer artikel 3 i direktiv 92/51, at dette direktiv også skal anvendes, når værtslandet kræver et eksamensbevis som omhandlet i direktiv 92/51, men erhvervet ikke er lovreguleret i uddannelseslandet, og ansøgeren er i besiddelse af den krævede erhvervserfaring.

b) Uddannelseslandets krav

62. For at kunne konstatere, om uddannelseslandet stiller krav om et eksamensbevis som omhandlet i direktiv 92/51 for at udøve erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre, må det først undersøges, om dette erhverv overhovedet er et lovreguleret erhverv i uddannelseslandet.

i) Lovregulering af erhvervet i uddannelseslandet?

63. Det skal først fastslås, at erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre ikke eksisterer med dette navn i Det Forenede Kongerige. Den pågældende virksomhed udøves dér af en såkaldt »valuer/auctioneer: fine arts«.

64. Erhvervet som »auctioneer« er ikke underlagt nogen særlige adgangsbestemmelser. Der kræves således hverken en eksamen eller en bevilling eller et tilhørsforhold til en brancheorganisation. Heraf følger, at erhvervet som »valuer/auctioneer: fine arts« er et ikke-lovreguleret erhverv i Det Forenede Kongerige.

65. Dog er det sådan, at et tilhørsforhold til bestemte institutioner giver særlige fordele inden for erhvervslivet. I Det Forenede Kongerige hører f.eks. RICS, »Society of Fine Art Auctioneers« eller »National Association of Valuers and Auctioneers« til de anerkendte institutioner. RICS tildeler på bestemte betingelser titel af »Chartered Surveyors« eller af »Chartered Arts and Antiques Surveyors«.

66. Artikel 1, litra f), andet led, i direktiv 92/51 tager hensyn til dette særlige forhold og bestemmer således, at en erhvervsmæssig virksomhed, der reguleres af faglige sammenslutninger, sidestilles med en af staten reguleret erhvervsmæssig virksomhed, når sammenslutningernes ordninger anerkendes af den pågældende medlemsstat.

67. Direktiv 92/51 bestemmer ikke nærmere, hvilke faglige sammenslutninger og organisationer der svarer til disse kriterier. Ganske vist indeholder direktiv 89/48 i dets artikel 1, litra d), andet led, en identisk ordning. I et bilag til dette direktiv findes en fortegnelse over faglige sammenslutninger og organisationer, der opfylder betingelserne. Under nummer 13 står »Royal Institution of Chartered Surveyors«.

68. Spørgsmålet er imidlertid, om fortegnelsen over faglige sammenslutninger og organisationer, der opfylder betingelserne i artikel 1, litra d), andet led, kan anvendes analogt på artikel 1, litra f), andet led, i direktiv 92/51.

69. Flere argumenter taler for at svare bekræftende på dette spørgsmål: Direktiv 92/51 skal, som dets navn antyder, supplere det generelle direktiv 89/48 om videregående uddannelser. Direktiv 92/51 kan kun læses og forstås i sammenhæng med det andet direktiv [14]. Dette taler for en analog anvendelse af bestemmelserne i direktiv 89/48 på faktiske forhold, der falder ind under direktiv 92/51's anvendelsesområde.

70. En sådan analog anvendelse bør vel navnlig anerkendes, når direktiv 92/51 regulerer et bestemt område materielt på samme vis som direktiv 89/48. Dette passer også på den foreliggende sag, idet begge direktiver indeholder de samme bestemmelser med

14 — Femte betragtning til direktiv 92/51.

hensyn til faglige sammenslutningers og organisationers erhvervsordninger; det er derfor logisk at lade fortegnelsen over disse sammenslutninger gælde for begge direktiver.

71. Et yderligere argument for også at anvende denne fortegnelse på direktiv 92/51 er, at RICS på godkendt vis opstiller erhvervsregler for erhverv, der hører under anvendelsesområdet for direktiv 89/48. Det bør derfor så meget desto mere være tilfældet ved erhverv, der hører under anvendelsesområdet for direktiv 92/51, idet adgangsbetingelserne til de sidstnævnte erhverv er enklere.

72. Den første betingelse for at kunne anvende artikel 3, stk. 1, i direktiv 92/51 er altså kun opfyldt, såfremt man ikke tager udgangspunkt i erhvervet som »auctioneer«, men derimod som »chartered surveyor« eller som »chartered arts and antiques surveyor«.

ii) De betingelser, der stilles af uddannelseslandet

73. I det omfang den følgende vurdering af de af uddannelseslandet stillede betingelser vedrører anvendelsen af direktivet på et konkret sagsforhold, er det en opgave, der tilkommer den nationale retsinstans.

74. Såfremt der i Det Forenede Kongerige foreligger et lovreguleret erhverv, bliver det næste skridt at undersøge, om der i Det Forenede Kongerige for at udøve dette erhverv maksimalt kræves et eksamensbevis som omhandlet i direktiv 92/51, dvs. et eksamensbevis fra et universitet efter et studium på højst to år.

75. Derimod ville det være direktiv 89/48, der skulle anvendes, hvis man lægger kravene til »chartered surveyors« eller til »chartered arts and antiques surveyors« til grund. Det tilkommer den nationale retsinstans at bedømme, om de betingelser, der stilles til »chartered surveyors« og/eller til »chartered arts and antiques surveyors«, er opfyldte.

76. Hvis man når til den konklusion, at uddannelseslandet, dvs. Det Forenede Kongerige, for at give adgang til erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre kræver et eksamensbevis som omhandlet i direktiv 92/51, skal den konkrete ansøger være indehaver af et påkrævet eksamensbevis som omhandlet i direktiv 92/51, for at direktiv 92/51 kan finde anvendelse på erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre.

77. Lægger man derimod erhvervet som »auctioneer« til grund, drejer det sig ikke om et lovreguleret erhverv, hvorfor ingen af de to direktiver finder anvendelse.

iii) Harold Prices opfyldelse af betingelserne

78. I det videre forløb bør det så undersøges på grundlag af det konkrete sagsforhold, hvilket eksamensbevis ansøgeren er indehaver af, og hvilken erhvervserfaring han besidder. Oplysningerne herom lader sig ikke uddrage af sagens akter, såsom tilhørsforholdet til en af de anerkendte institutioner, eller er omstridt; det gælder navnlig den toårige prøvetid i uddannelseslandet, dvs. i Det Forenede Kongerige.

79. Men da en sådan undersøgelse er en anvendelse på det konkrete sagsforhold, drejer det sig atter om en opgave, der påhviler de nationale organer. For mens det tilkommer Domstolen at give den nationale ret de vejledende oplysninger vedrørende fortolkningen, der er nødvendige for at denne kan afgøre tvisten, påhviler det den nationale ret at bedømme de omhandlede faktiske omstændigheder ved hjælp af de kriterier, Domstolen har opstillet. Det tilkommer den nationale ret at anvende de fællesskabsretlige bestemmelser og gennemførelsesbestemmelserne på den konkrete sag [15].

15 — Dom af 14.12.2000, sag C-446/98, Fazenda Pública, Sml. I, s. 11435, præmis 23, og Burbaud-sagen, nævnt ovenfor i fodnote 13, præmis 58.

C — *Foreløbig konklusion*

80. Det første spørgsmål skal derfor besvares med, at Rådets direktiv 92/51/EØF af 18. juni 1992 om anden generelle ordning for anerkendelse af erhvervsuddannelser til supplering af direktiv 89/48/EØF skal fortolkes således, at det kun finder anvendelse på virksomheden som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre efter fransk ret, hvis erhvervet ikke er lovreguleret i Det Forenede Kongerige, og ansøgeren opfylder artikel 3, stk. 1, litra b), i direktiv 92/51, eller hvis der til udøvelse af erhvervet i Det Forenede Kongerige kræves et eksamensbevis som omhandlet i dette direktiv. Det tilkommer den nationale ret at afgøre, om disse betingelser er opfyldte.

V — Det andet spørgsmål

81. Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, om værtslandet, såfremt direktiv 92/51 kan anvendes på virksomheden som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre, har ret til selv at vælge mellem de såkaldte tilpasningsinstrumenter (prøvetid eller egnethedsprøve) i stedet for at overlade valget til ansøgeren. Det samme spørgsmål rejser sig, hvis det er direktiv 89/48, der finder anvendelse.

82. Det drejer sig i det væsentlige om, hvorvidt erhvervet som leder af frivillige

offentlige auktioner over løsøre er et erhverv, til hvis udøvelse der kræves et nøje kendskab til national ret, og i forbindelse med hvilke rådgivning og/eller bistand med hensyn til spørgsmål om national ret indgår som et væsentligt og fast element af denne virksomhed, idet værtslandet i så fald i henhold til artikel 4, stk. 1, litra b), i begge direktiver kan begrænse ansøgerens mulighed for at vælge mellem en egnethedsprøve og en prøvetid.

A — *Formaliteten i det andet spørgsmål*

83. Med hensyn til indholdet og formuleringen af det andet spørgsmål, skal det først undersøges, om det kan realitetsbehandles.

84. Domstolen har i sin faste praksis fastslået, at den kan afslå at træffe afgørelse vedrørende et præjudicielt spørgsmål fra en national retsinstans, når det klart fremgår, at den ønskede fortolkning af fællesskabsretten savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, når problemet er af hypotetisk karakter, eller når Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan foretage en sagligt korrekt besvarelse af de stillede spørgsmål [16].

85. I den foreliggende sag er det spørgsmålet om sammenhængen mellem en fortolkning af fællesskabsretten og genstanden i den konkrete hovedsag, der skal efterprøves. Besvarelsen af det andet spørgsmål, således som det er affattet af den forelæggende ret, forudsætter nemlig, at direktiv 92/51 overhovedet kan anvendes.

86. Eftersom det først på et senere tidspunkt i sagen for den nationale retsinstans vil blive klarlagt, om direktiv 92/51 kan anvendes på de faktiske omstændigheder i hovedsagen, er det tvivlsomt, om de krav, som retspraksis stiller, er opfyldt, ifølge hvilke besvarelsen af det præjudicielle spørgsmål skal være nødvendig for, at tvisten kan afgøres.

87. Ifølge Domstolens praksis må betingelserne for, at de præjudicielle spørgsmål kan realitetsbehandles, dog ikke bedømmes alt for strengt. Det afgørende er, om fortolkningen af fællesskabsretten kan være nyttig og relevant for den forelæggende ret. »Når de af den nationale retsinstans stillede spørgsmål vedrører fortolkningen af en bestemmelse i fællesskabsretten, er Domstolen derfor principielt forpligtet til at træffe afgørelse herom« [17].

16 — Dom af 13.3.2001, sag C-379/98, PreussenElektra, Sml. I, s. 2099, præmis 39, af 22.1.2002, sag C-390/99, Canal Satélite Digital, Sml. I, s. 607, præmis 19, af 27.2.2003, sag C-373/00, Adolf Truley, Sml. I, s. 1931, præmis 22 ff., og af 5.2.2004, sag C-380/01, Schneider, Sml. I, s. 1389, præmis 22.

17 — Jf. især dom af 15.12.1995, sag C-415/93, Bosman, Sml. I, s. 4921, præmis 59, dommen i PreussenElektra-sagen, nævnt ovenfor i fodnote 16, præmis 38, Canal Satélite Digital-sagen, nævnt ovenfor i fodnote 16, præmis 18, og dom af 10.12.2002, sag C-153/00, der Weduwe, Sml. I, s. 11319, præmis 31.

88. I den foreliggende sag skal det bemærkes, at eftersom et af de to direktiver kan anvendes, er det relevant for den forelæggende ret, at der gives en fortolkning af begrebet juridisk rådgivning i direktivets forstand.

B — *Begrebet juridisk rådgivning i direktivernes forstand*

89. Det skal først undersøges, om erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre er et erhverv, til hvis udøvelse der kræves et nøje kendskab til national ret. I tilknytning hertil skal det undersøges, om rådgivning og/eller bistand med hensyn til national ret er et væsentligt og fast element i udøvelsen af erhvervet.

90. Hvis der er forskel på uddannelsens længde eller indhold mellem oprindelsesland og uddannelsesland på den ene side og værtsland på den anden side, kan værtslandet i henhold til artikel 4 i direktiv 92/51 stille yderligere krav til ansøgeren for at sikre sig hans hensigtsmæssige tilpasning til det nye faglige miljø.

91. Hvis der er tale om forskelligt indhold i uddannelserne, dvs. hvis den uddannelse, ansøgeren har fået indtil nu, dækker praktiske og teoretiske fagområder, som adskiller sig væsentligt fra værtslandets uddannelse, og dermed ikke er omfattet af hans eksamensbevis, kan værtslandet i henhold til artikel 4, stk. 1, litra b), første afsnit, første led, i direktiv 92/51 som kompensation konkret kræve en prøvetid eller en egnethedsprøve. Dette gælder også i de tilfælde, hvor den lovregulerede erhvervsvirksomhed i værtslandet er mere omfattende end i ansøgerens oprindelsesland, og der er taget hensyn til denne forskel i omfanget af virksomheden gennem en særlig uddannelse, hvis fag ikke er omfattet af ansøgerens eksamensbevis [artikel 4, stk. 1, litra b), første afsnit, første led, i direktiv 92/51].

92. Det værtsland, der udnytter denne kompensationsmulighed, skal overlade det til ansøgeren at vælge mellem prøvetid og egnethedsprøve. Dog tillader direktivet en undtagelse fra dette valgfrihedsprincip i artikel 4, stk. 1, litra b), tredje afsnit, første led, nemlig når der er tale om erhverv, til hvis udøvelse der kræves nøje kendskab til national ret, og hvori rådgivning og/eller bistand med hensyn til national ret indgår som et væsentligt og fast element. I dette tilfælde kan værtslandet træffe valget.

93. Denne undtagelse for juridisk rådgivning svarer ordret til den tilsvarende bestemmelse i direktiv 89/48. Det synes derfor nærliggende at henvise til denne bestemmelses tilblivelseshistorie.

94. Det skal således bemærkes, at Kommissionens forslag hverken indeholdt egnethedsprøven som tilpasningsinstrument eller denne undtagelsesmulighed for juridisk rådgivning. Det var først diskussionen i Rådet og sideløbende hermed i juristkredse, der førte til denne ordning [18].

95. Selv om denne udvidelse af ordningen efter Kommissionens opfattelse ikke er i overensstemmelse med direktivets grundlæggende filosofi, der består i en gensidig tillid til uddannelsens kvalitet [19], blev den accepteret på grund af medlemsstaternes betænkeligheder. Formålet med denne ordning er at give medlemsstaterne mulighed for at efterprøve ansøgerens kundskaber med hensyn til national ret, som er nødvendige for at kunne udøve det pågældende erhverv, idet man på grund af de indbyrdes afvigende nationale retssystemer ikke lige så selvfølgeligt som ved andre erhverv kan gå ud fra, at en kvalificeret erhvervsudøver i én medlemsstat også kan udøve sit erhverv med godt resultat i en anden medlemsstat.

96. Med indførelsen af denne bestemmelse blev der således fastsat en særlig regel, der afviger fra direktivets bærende ide om eksamensbevisernes principielle sammenlignelighed, og som gælder for bestemte erhverv.

97. Et yderligere aspekt af bestemmelsens tilblivelseshistorie taler for en bred fortolkning af undtagelsen. Europa-Parlamentet ønskede nemlig ved andenbehandlingen at ændre Rådets fælles holdning således, at Parlamentet ville indskrænke betingelsen om kendskab til national ret til juridiske erhverv i snæver forstand [20]. Rådet accepterede imidlertid ikke Parlamentets ændringsforslag.

98. Derimod taler det for en snæver fortolkning af bestemmelsen, at der ikke er tale om et ligeværdigt alternativ, men om en undtagelse.

18 — Se herom Schneider, nævnt ovenfor i fodnote 7, s. 195.

19 — Se herom Schneider, nævnt ovenfor i fodnote 7, s. 197.

20 — Afgørelse vedrørende Rådets fælles holdning til forslag fra Kommissionen til Rådets direktiv om indførelse af en generel ordning for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser for erhvervskompetencegivende videregående uddannelser af mindst tre års varighed, EFT 1988 C 309, s. 44.

99. I lyset heraf er det altså ikke nok, at der kræves en eller anden form for juridisk viden for at kunne udøve erhvervet. Ej heller er det tilstrækkeligt, at der kræves viden på nogle få, snævert afgrænsede juridiske områder. Ellers ville f.eks. næsten al virksomhed inden for handel falde ind under undtagelsesreglen. Men dette kan ikke have været lovgivers hensigt. Lige så lidt kan det være afgørende, at der gælder bestemte ansvarsregler for erhvervet.

100. Alt i alt skal der altså med hensyn til omfanget og dybden eller grundigheden af den pågældende viden anlægges en streng målestok. Dette gælder både for selve den juridiske viden, der kræves, og andelen af rådgivning og/eller bistand ved virksomheden.

101. Ved gennemførelsen af direktiv 89/48 har samtlige medlemsstater udnyttet deres valgmulighed med hensyn til de juridiske erhverv og valgt egnethedsprøven som tilpasningsinstrument. Dette kan måske forklares med, at dette alternativ er det strengeste af de to mulige tilpasningsinstrumenter og gør det yderligere vanskeligt for ansøgeren at få adgang til det pågældende erhverv i det enkelte værtsland.

102. Henset til det almene formål med direktiv 92/51 bør denne undtagelsesbestemmelse i artikel 4, stk. 1, litra b), tredje afsnit, derfor ikke fortolkes for bredt.

103. Endelig skal det bemærkes, at artikel 4 i direktiv 92/51 som en bestemmelse i den afledte ret skal fortolkes i lyset af den ranghøjere ret. Hertil hører ved siden af den relevante grundlæggende frihedsrettighed også de almene retsprincipper. I denne sammenhæng skal særligt nævnes proportionalitetsprincippet, som medlemsstaterne skal respektere både ved gennemførelsen af direktiv 92/51 og ved anvendelsen af de nationale bestemmelser. Disse krav i den ranghøjere ret kan derfor sætte flere grænser, som yderligere begrænser medlemsstaternes handlefrihed.

C — *De retligt relevante træk ved frivillige offentlige auktioner over løsøre i Frankrig*

104. Afholdelsen af frivillige offentlige auktioner over løsøre reguleres i Frankrig af artikel L.321-1 — L.321-4, L.321-8 og L.321-9.

105. Disse bestemmelser regulerer udelukkende de frivillige offentlige auktioner over løsøre og gælder ikke for tvangsauktioner, der defineres som offentlig auktion over løsøre i henhold til lov eller retsafgørelse, og som fortsat er forbeholdt auktionsledere, der er beskikket af retten (»commissaires priseurs judiciaires«).

106. Frivillige offentlige auktioner over løsøre vedrører kun brugte genstande eller nye genstande, som stammer direkte fra sælgerens produktion, forudsat at denne hverken er forhandler eller håndværker, og at genstandene sælges enkeltvis eller i partier.

107. Disse frivillige auktioner bliver normalt afholdt af erhvervsdrivende selskaber, hvis forretningsområde er begrænset til vurdering af løsøregenstande og organisering og afholdelse af frivillige offentlige auktioner over sådanne genstande. Disse selskaber handler som mandatarer for ejeren af den enkelte genstand. De har ikke beføjelse til direkte eller indirekte for egen regning at købe eller sælge løsøre, der udbydes offentligt til salg. Dette forbud gælder tillige for selskabets ledelse, selskabsdeltagere og ansatte i selskabet.

108. Selskaberne kan først udøve deres virksomhed, når de er blevet godkendt af Conseil des ventes volontaires, og skal fremlægge tilstrækkelige garantier med hensyn til deres organisation, deres tekniske og finansielle midler, deres ledelses hæderlighed og erhvervserfaring, samt de forholdsregler, som er egnede til at garantere sikkerheden af transaktionerne over for selskabets kunder. Selskaberne skal udpege en revisor og en revisorsuppleant.

109. Blandt selskabernes ledelse, selskabsdeltagere eller ansatte skal der være mindst én person, som har de kvalifikationer, der er påkrævet for at lede en auktion, eller er indehaver af et eksamensbevis eller en anden autorisation, der efter de kriterier, som ved dekret er fastsat af Conseil d'Etat, er anerkendt som værende på tilsvarende niveau på dette område (artikel L.321-8 i code de commerce). Artikel L.321-15 i code de commerce indeholder straffesanktioner for at sikre overholdelsen af visse bestemmelser, herunder bestemmelserne om godkendelse og kvalifikationskrav.

D — *Erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre*

110. Forudsætningen for, at en medlemsstat må anvende undtagelsesbestemmelsen i artikel 4, stk. 1, litra b), tredje afsnit, i henholdsvis direktiv 92/51 eller direktiv 89/48, dvs. forbeholde sig ret til at vælge mellem en prøvetid og en egnethedsprøve, er, at udøvelsen af det pågældende erhverv kræver et nøje kendskab til national ret, og at rådgiv-

ning og/eller bistand med hensyn til national ret indgår som et væsentligt og fast element i virksomheden. I det følgende skal det derfor undersøges, om erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre opfylder disse to betingelser.

1. Kundskabskrav

111. Det fremgår af bestemmelserne i fransk ret, at virksomhed som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre omfatter vurdering af de enkelte auktionsgenstande, organisering og ledelse af auktionen. I den sammenhæng handler lederen som mandatar for ejeren af den udbudte genstand.

112. Af denne funktionsbeskrivelse ville man ganske vist kunne drage den konklusion, at lederen af frivillige offentlige auktioner skal besidde kendskab til de franske retsforskrifter vedrørende auktioner over løsøre, idet han afholder og leder auktionen, og at han som mandatar for ejeren af auktionsgenstanden også bør rådgive den sidstnævnte på det retlige område.

113. Disse konklusioner hviler imidlertid kun på en mulig, men på ingen måde tvingende fortolkning af de relevante bestemmelser i den franske code de commerce. F.eks. indeholder den tyske Handelsgesetzbuch ganske vist bestemmelser, der ligner dem i den franske code de commerce, med hensyn til virksomheden som auktionarius, men i Tyskland er dette erhverv ikke et erhverv, der yder juridisk rådgivning.

114. For nærmere at kunne bestemme virksomheden som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre må der derfor også inddrages andre bestemmelser, som har relation til udøvelsen af dette erhverv, såsom f.eks. de forskrifter, der regulerer uddannelsen til leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre i Frankrig.

115. Formålet med uddannelsen til et erhverv består i princippet i forberedelsen til udøvelsen af dette erhverv. Derfor kan man normalt slutte fra uddannelsens indhold til indholdet af erhvervet og omvendt. Det skal derfor undersøges, om en væsentlig del af uddannelsen til erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre består i en juridisk uddannelse.

116. Uddannelsen til leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre reguleres i dekret nr. 2001-650 og i en bekendtgørelse. Som allerede anført i den retlige vurdering af det første præjudicielle spørgsmål, består uddannelsen i henhold til dekretets artikel 16 i en universitetsdel og en prøvetid. Universitetsdelen omfatter på sin side et juridisk eksamensbevis og et yderligere studium på mindst to år.

117. Indholdet af adgangseksamenen til prøvetiden er fastlagt i bekendtgørelsens artikel 4 og 5. Det omfatter en prøve i jura og en prøve i kunst på fire timer hver. I bilaget til bekendtgørelsen anføres de fag, den juridiske prøve omfatter. Det drejer sig om: civilret, handelsret og retsregler vedrørende frivillige offentlige auktioner over løsøre.

118. Selve prøvetiden består i henhold til dekretets artikel 21 ff. af en praktisk og en teoretisk del, således at den praktiske del skal gennemføres hos et selskab, der afholder frivillige offentlige auktioner, eller hos en af retten beskikket auktionsleder.

119. Det fremgår af alle disse bestemmelser, at en stor del af uddannelsen til leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre består i en juridisk uddannelse: eksamensbeviset i jura, indholdet af adgangseksamenen til prøvetiden og selve prøvetiden. Det kan heraf udledes, at udøvelsen af dette erhverv i Frankrig kræver et nøje kendskab til fransk ret.

2. Virksomheden

120. Det fremgår af artikel 4, stk. 1, litra b), tredje afsnit, i direktiv 92/51, at det afgørende er, om der er tale om juridisk rådgivningsvirksomhed, og ikke om et juridisk erhverv i snævrere forstand.

121. Hvis fællesskabslovgiver havde ønsket, at samtlige *juridiske* erhverv skulle være omfattet, ville man have valgt en mere generel formulering ved affattelsen af direktivteksten, f.eks. juridiske erhverv, som forudsætter et nøje kendskab til national ret. Dette måtte i endnu højere grad være tilfældet, hvis man havde ønsket at inkludere *alle* erhverv, som det kræver kendskab til jura at udøve.

122. For at kunne bedømme, om erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner

over løsøre hører under bestemmelsen i artikel 4, stk. 1, litra b), tredje afsnit, i direktiv 92/51, skal det altså undersøges, hvilken andel af den samlede virksomhed der udgøres af rådgivning eller bistand med hensyn til retlige spørgsmål.

123. Selv om en sammenligning med ordningerne i andre medlemsstater skulle vise, at ingen eller færre juridiske aktiviteter indgår i det sammenlignelige erhverv, taler dette ikke mod kvalificeringen af det tilsvarende erhverv i Frankrig.

124. Dette kan for det første udledes af erhvervets historie, dvs. hvorfra det er udgået. Erhvervet »commissaire priseur« har sin oprindelse i tiden efter den franske revolution. Denne historiske udvikling forklarer, hvorfor dette erhverv i Frankrig — i modsætning til andre lande — er reguleret og bl.a. kræver et nøje kendskab til fransk ret og omfatter rådgivning om retlige spørgsmål.

125. Men som følge af en traktatbrudssag, som Kommissionen anlagde mod Frankrig, og som vedrørte denne erhvervsgruppes monopol på afholdelse af auktioner i Frankrig, blev erhvervet »commissaire priseur« opdelt i erhvervet »commissaire priseur judiciaire« og erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre. Tvangsauktioner, der defineres som auktioner, der påbydes ved lov eller ved en retsafgørelse, er derimod fortsat forbeholdt de af retten beskikkede auktionsledere (commissaires priseurs judiciaires). Den franske ordning er dog mere end blot et historisk levn. Dette fremgår af de opgaver, der den dag i dag er forbundet hermed, og som skal behandles i det følgende.

126. Men først skal det fastslås, at det ikke er tilstrækkeligt, at man er underlagt erhvervsgruppens regler og et hermed forbundet (disciplinært) ansvar. Lige så lidt er høje faglige kundskaber og den hermed forbundne rådgivning nok. Ej heller er ren viden om retsregler og overholdelsen af dem, særlig inden for civilretten, tilstrækkelig. Det, der kræves, er derimod, at en hertil svarende rådgivning udgør en del af den erhvervsmæssige virksomhed.

127. Det fremgår af sagens akter, at lederen af frivillige offentlige auktioner over løsøre rådgiver og yder bistand til begge parter, dvs. til køber såvel som til sælger. Navnlig er det hans opgave at oplyse dem om retstilstanden

vedrørende beskyttelse af kulturgoder. Sælgeren skal endvidere informeres om eventuelle retlige problemer med hensyn til varens oprindelse. Dertil kommer oplysninger om intellektuelle ejendomsrettigheder, skatteret, især omsætningsafgifter, samt om forsikringsret i forbindelse med transport af varen.

128. I forbindelse med auktionen skal lederen afklare de retlige spørgsmål, der hænger sammen med statens forkøbsret, organisere salget, når den højestbydende ikke betaler, og føre en auktionsprotokol med retsvirkning.

129. Den vigtige rolle, som er tillagt den juridiske del af virksomheden, finder sit udtryk i, at artikel 56 i lov nr. 71-1130 af 31. december 1971 [21] sidestiller dette erhverv med juridiske erhverv.

130. Dermed burde det for det første være en overdreven kritik, at Frankrig på en måde, der strider mod fællesskabsretten, har kvalificeret erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre som »juridisk rådgivning« i forbindelse med gennemførelsen af direktivet, og at der således foreligger et misbrug af denne undtagelsesregel [22].

131. For det andet må man endnu en gang gøre sig klart, hvad det egentlige formål med disse direktiver er: Formålet med direktiverne om anerkendelse af eksamensbeviser er nemlig ikke — i modsætning til adskillige sektorspecifikke direktiver — at harmonisere medlemsstaternes lovgivning om erhvervsordninger, men at sikre en gensidig anerkendelse af eksamensbeviser. Denne anerkendelse er imidlertid underlagt visse betingelser, når de nationale uddannelser adskiller sig fra hinanden, og dette har indflydelse på udøvelsen af erhvervet i det enkelte værtsland. Dermed sikres det samtidig, at de særlige træk ved retssystemet i den enkelte medlemsstat kan bevares, træk, der — som her i den foreliggende sag i Frankrig — ofte viser sig at have en historisk og kulturel baggrund. Da direktiverne giver hver medlemsstat ret til at fastsætte de aktiviteter, der hører til et erhverv, ville det være i strid med direktiverne at sammenligne erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre med lignende erhverv i andre med-

21 — JORF af 5.1.1972, s.131.

22 — Jf. Jacques Pertek, »Free movement of professionals and recognition of higher-education diplomas«, *Yearbook of European Law*, vol. 12, 1992, s. 293, 320.

lemsstater for heraf at skabe ét enkelt fællesskabsretligt auktionsledererhverv, som de tilsvarende nationale erhverv skulle bedømmes ud fra.

E — *Foreløbig konklusion*

132. Den franske ordning, som er genstand for den foreliggende sag, vedrørende erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre har udviklet sig historisk og retligt som en særlig, selvstændig del af fransk erhvervsret og må anerkendes som sådan.

133. Det andet spørgsmål skal derfor besvares med, at erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre ifølge de nationale retsforskrifter, der finder anvendelse i hovedsagen, må kvalificeres som juridisk rådgivning som omhandlet i artikel 4, stk. 1, litra b), første afsnit, i direktiv 92/51.

VI — Forslag til afgørelse

134. På baggrund af ovenstående foreslår jeg Domstolen at besvare de præjudicielle spørgsmål således:

»1) Rådets direktiv 92/51/EØF af 18. juni 1992 om anden generelle ordning for anerkendelse af erhvervsuddannelser til supplering af direktiv 89/48/EØF skal fortolkes således, at det kun kan anvendes på en virksomhed som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre efter fransk ret, hvis

— erhvervet ikke er lovreguleret i Det Forenede Kongerige, og ansøgeren opfylder artikel 3, stk. 1, litra b), i direktivet, eller

— der til udøvelse af erhvervet i Det Forenede Kongerige kræves et eksamensbevis som omhandlet i dette direktiv.

Det tilkommer den nationale ret at afgøre, om disse betingelser er opfyldte.

2) Erhvervet som leder af frivillige offentlige auktioner over løsøre må ifølge de nationale retsforskrifter, der finder anvendelse i hovedsagen, kvalificeres som juridisk rådgivning som omhandlet i artikel 4, stk. 1, litra b), første afsnit, i direktiv 92/51.«